

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ЗМІ в нашому житті: [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.health.gov.ua
2. Мак-Люен, Маршалл. Галактика Гутенберга: становлення людини друкованої книги / М. Мак-Люен ; пер. з англ. В. І. Постнікова, С. В. Єфремова. — К. : Ніка-Центр, 2001. — 464 с. — С.23.
3. Дослідження про соціальні мережі: [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.applied-research.ru
4. Психологічні аспекти пов'язані з пост правдою: [Електронний ресурс] – Режим доступу: wikiwand.com
5. Виробництво згоди. Політична економія мас-медіа: JeffGoodwin. What's Right (And Wrong) about Left Media Criticism? Herman and Chomsky's Propaganda Model // Sociological Forum / Edward S. Herman, Noam Chomsky. — 1994. — Т. 9, вип. 1. — С. 101–111.
6. Данні соціологічного опитування: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2803560-dovira-ukrainci-v-do-zmi-za-rik-znizilasa-na-11.html>

Віра Дубченко

здобувач вищої освіти

*факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції*

Науковий керівник:

Ія Новицька

*викладач кафедри гуманітарних дисциплін
та психології поліцейської діяльності,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ РОЗУМІННЯ ТА РОЗПІЗНАВАННЯ БРЕХНІ

Аналіз літератури дав підстави вважати, що вже з давніх часів люди використовували брехню для досягнення різних цілей. Брехня робила історії звичайних людей неймовірними і цікавими. Хтось використовував її для того, щоби просто зробити історію гарнішою, хтось видавав себе за іншу людину за допомогою брехні, а хтось намагався прикрити свої злочини. І це все досить логічно.

Як зазначає М. Книш, брехня така древня, як людське суспільство. З християнської точки зору вона є гріхом. В західній культурі брехня сприймається як одна з форм насильства над людиною, яку вводять в оману, як порушення прав людини [2]. Німецький філософ І. Кант вважав неприпустимою брехню ні за яких обставин, оскільки «брехня завжди шкідлива кому-небудь, якщо не окремій особі, то людству взагалі, адже вона робить непридатним для вживання саме джерело права» [1].

Сучасні соціально-економічні умови життя в нашій країні породжують нові стилі відносин між людьми, що позитивно впливають на взаєморозуміння між ними. І все ж філософи і політологи стверджують, що неправда, обман, брехня не зникають, бо вони глибоко закорінені у повсякденному і соціальному житті. І значна частина людських взаємовідносин ґрунтується на брехні [2].

Брехню було завжди важко виявити, особливо, якщо людина вміла себе правильно поводити і контролювати свою мову, жести, міміку та емоції. До середини 18 століття, люди могли покладатись тільки на свої спостереження. У той час не було такого рівня технічного розвитку, щоб використовувати різні апарати, які могли б допомогти [3].

Розпізнавання брехні ускладнюється й тому, що крім двох основних форм брехні - за-

мовчування і викривлення - є чимало різновидів неправдивої інформації. До них, наприклад, можна віднести обману та неправду [1].

Багато дослідників зазначають, що поняття обману ширше, ніж неправда і брехня. Обман включає в себе не тільки вербальний аспект. Відмітною рисою обману може бути повна відсутність у ньому фальшивих даних, прямих перекручень істини. Обман проявляється у двох основних різновидах: обман за допомогою напівправди і обман шляхом правди [1].

Для здійснення обману людина намагається ввести партнера в оману і для цього усвідомлено говорить напівправду або правду, але так, що в неї майже неможливо повірити [6].

Основним методом розпізнавання брехні вважається поліграф. У 2003 році було проведено цікаве дослідження Національної академії наук США з поліграфом. У звіті під назвою «Поліграф і виявлення брехні», Академія наук заявила, що більшість досліджень із застосуванням поліграфа були «ненадійні, ненаукові і упереджені». Вони також дослідили, що під час тестування великої кількості людей, результат не відрізнявся від випадкового вгадування [3]. Результати тесту невеликої кількості людей не були набагато кращими, науковці так охарактеризували результати – «вище, ніж випадкове вгадування» [4].

Існує інший метод виявлення брехні. Він спирається на спостереження за людиною, її мімікою та жестами. Людина, яка використовує цей метод, має швидко помічати зміни емоцій на обличчі співрозмовника. Цим способом дуже часто користуються агенти різних міжнародних спецслужб. При допиті підозрюваного вони можуть помітити, наприклад, як на секунду людина підняла частину верхньої губи. Це свідчить про те, що людина намагається приховати лютю. Таким чином, людина, яка проводить допит, розуміє, що злочинець приховує інформацію, навіть без його прямого зізнання [4].

Цей спосіб можна назвати майже ідеальним, оскільки як він спирається на мову тіла людини. Але у нього є один аспект, який може зробити невинну людину головним підозрюваним. Недоліки розпізнавання брехні за мімікою та жестами схожі на недоліки поліграфічної техніки. Наприклад, можна сплутати рух, який видає брехню і рух, який допомагає людині просто заспокоїться. Людина може переживати не через те, що розкрили її обман, а через саму ситуацію допиту. І вона певним чином намагається заспокоїтись і «взяти себе в руки» [6].

Ще одним нетрадиційним методом, який може використовуватися для розпізнавання брехні, є гіпноз. Проте багато вчених виступає проти застосування гіпнозу на допиті. Так, В.О. Коновалова та В.Ю. Шепітько категорично заперечують можливість використання прийомів, що допускають вплив на психіку людини, зокрема гіпноз та екстрасенсоріку [5]. Це пов'язане з тим, що в гіпнотичному стані людина безпорадна, не контролює ситуацію і не захищає себе. Тому такий метод не може використовуватись у кримінальному судочинстві.

На нашу думку, навіть у наш час з дуже високим рівнем технологій, не існує ідеального пристрою для виявлення брехні. Не можна створити таку програму, яка враховувала б всі психологічні аспекти людини і можливі пояснення її дій. Тим не менш, зараз є багато технологій та методів, якими можна виявити брехню. Сьогодні, наприклад, найпопулярнішим є детектор брехні, але деякі фахівці використовують старі методи, що ґрунтуються на вивченні міміки та жестів людини [2].

З огляду на вищесказане, ми вважаємо, що використання нетрадиційних методів розпізнавання брехні допустимо поряд із традиційними, наприклад, в процесі розкриття злочинів при одержанні інформації, яка допомагає встановити обставини вчинення злочину та особу підозрюваного.

Висновок. Виявлення брехні - не тільки наука, але й повсякденна практика. І важливо, щоби працівники поліції вміли розпізнавати неправду, брехню та обман у будь-яких проявах, залишаючись при цьому чесними людьми.

На жаль, на сьогоднішній день повністю розв'язати проблему ефективного розпізнавання брехні неможливо, оскільки не існує достатньо надійних технік її викриття. А ті, що є, - мають низьку валідність. Слід також зазначити, що у кримінальному судочинстві немає законодавчої регламентації результатів, отриманих при використанні таких методів розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Знаков В.В. Макиавеллизм, манипулятивное поведение и взаимопонимание в межличностном общении. Вопросы психологии. 2002. № 6. С. 22–53.
2. Книш М. Ф. До питання розуміння і виявлення брехні. ВЧФО. 2014. № 4. С. 1–7.
3. Процюк О. М. Застосування методів психологічного впливу під час допиту неповнолітніх. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 1. С. 402–412.
4. Соколов Б. Е. Застосування технологій для виявлення брехні. Молодіжна наукова ліга. 2020. С. 25–26.
5. Словник синонімів української мови: В 2 т. К. : Наук. думка, 1999. Т. 2. С. 24–25.
6. Щербатых Ю. В. Искусство обмана. Популярная энциклопедия. М.: Эксмо, 2003. 720 с.

Дмитро Заварикін
здобувач вищої освіти

Науковий керівник:
Андрій Перетокін
кандидат історичних наук, доцент кафедри
українознавства, документознавства
та інформаційної діяльності
ДВНЗ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури»

РОЛЬ ПРОЦЕСІВ СОЦІОЛІЗАЦІЇ У РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ

Всі ми живемо в суспільстві, отримуємо освіту, працюємо, дотримуємося відповідних правил поведінки. Що формує людину, як особистість? Соціальні чинники, культура? Виявляється, що всі чинники можна об'єднати в соціальні модули.

Соціалізація – це процес засвоєння людиною соціальних норм і культурних цінностей суспільства. Процес починається з народження і відбувається все життя людини. Людина змушена підлаштовуватися під правила, що існують у суспільстві. Процес соціалізації інтенсивно відбувається в дитинстві, коли закладаються основи поведінки людини і його знання. Найпершим шаблоном соціалізація є сім'я, яка відображає зв'язки і відносини в суспільстві. У родинному колі дитина отримує досвід, панування і підпорядкування, розуміння кордону між дозволеним і не дозволеним, створює уявлення про суспільство [1].

Освіта переводить людину на новий шабел соціалізації. У виховних та освітніх установах, людина не тільки отримує знання, а й формується відповідно до вимог, встановлених в даному суспільстві. Це дозволяє сформувати самостійну особистість, яка здатна знайти своє місце в соціальній діяльності.

Соціальна діяльність – це відношення людини до навколишнього світу, прагнення змінити життя в інтересах людей. Діяльність є виключно людською формою активності. Для неї характерно: доцільність, свідомість, предметність, суб'єктність. Людина проявляє в цих діях вміння і навички, інтелект і здібності. Тобто, об'єднуються духовні, фізичні сили і здібності. На відміну від тварин, людина не тільки пристосовується до світу, але змінює реальність. Джерелом активності людини є її потреби. У деяких людей ці потреби зводяться до потреб життя в гарному будинку, дозволяти собі матеріальні цінності, а у когось займатися творчістю. Розрізняють такі види потреби: 1) вітальні – це потреби людини як живої істоти, 2) соціальні – потреби суспільного розвитку і адаптації людини в суспільстві, 3) духовно-пізнавальні, релігійні, моральні і т.д. У реальному житті людини не існує духовної діяльності без матеріальної і навпаки. Великий художник, вчений або письменник не може творити будучи голодним, не маючи елементарних благ.

Необхідно розрізняти працю і гру. Праця обумовлена потребою у запланованому ре-